

KÉPEK EGY NÁPOLY MELLETTI VILLÁBÓL

A Római Birodalomban élt, ógörögül író Philosztratosz (Lémnosz, i. sz. 165 k. – 244 k.) *Eikonesz* („Képek”) című művének bevezetőjében elmondja, hogy mikor Neapoliszban – ebben a görög műveltségű itáliai városban – ünnepi játékok voltak, ő egy barátjánál szállt meg, s mivel nem akart nyilvános előadást tartani, az ifjak, hogy találkozhassanak vele, gyakran keresték fel őt vendéglátója házában. „A város falain kívül laktam, egy tengerparti elővárosban. Itt egy nyugatra nyíló oszlopcsarnok épült, négy- vagy talán ötemeletes, kilátással a Tirrén-tengerre.” A drágakövektől ragyogó csarnok legszebb díszei Philosztratosz szerint a jó ízléssel kiválogatott, különböző festőktől származó festmények voltak. Szállásadójának tízéves, nagyon tanulékony kislánya kérte meg őt arra, hogy fűzzön magyarázatokat ezekhez a képekhez. Neki és az előadásait hallgatni vágyó városi ifjaknak szólnak az irodalmi utalásokkal is dolgozó képelemzések. Az alábbiakban ezekből a festményleírásokból közlünk egy kis ízelítőt, egy mitológiai jelenet ábrázolásának, egy portrénak és egy csendéletnek a bemutatását: a képekhez képzeljük hozzá a Nápoly melletti római villa oszlopaikat, kertjének növényeit és a csodálatos tengeri kilátást.

Philosztratosz

KÉPEK

Poszeidón meglepi a forrásnál Amümónét

Poszeidón tengeri útjának leírásával Homérosznál már találkozhattál: Aigaiból indult az akhájok ellen, s a nyugodt tenger a maga lovait és szörnyeit adta az isten mellé kísérettül. Homérosznál is ezek szökellnek vígan Poszeidón után, akárcsak itt a képen. Az eposzt olvasva nyilván szárazföldi lovakra gondolsz, hiszen a költő „érckörmű” és „gyorsröptű” paripákról beszél, akiket ostorral hajtanak, a festményen viszont lótestű, halfarkú lények vannak befogva a kocsiba, vizes a patájuk, jó úszók, tengerkékek, s Ze-

uszra mondom, a delfinekre hasonlítanak. Homérosznál a tengeristen felháborodott haragra gyűlt Zeusz ellen, mert megfordította a görögök szerencséjét, s úgy intézte, hogy most ők legyenek kénytelenek visszavonulni, a festő viszont sugárzóan, vidám tekintetűnek és féktelenül szerelmesnek mutatja őt.

Amümóné ugyanis, Danaosz lánya, aki gyakran lejárt az Inakhosz folyóhoz, megtetszett az istennek, s most Poszeidón éppen azért kerekedett fel, hogy megszerezze őt magának. Amümóné még csak nem is sejti, hogy az isten beleszeretett. A hajadon rémült arckifejezése, remegése, s az, hogy az aranykorsó kiesik a kezéből, jelzi, hogy Amümóné megijedt, s hogy nem tudja, miért hagyta el Poszeidón olyan nagy hévvel a tengert. A víz csillogásával keveredő aranszín beragyogja

1 „Hármat lépett csak, negyedikre elérte a célját, / Aigait: itt a habok mélyén híres palotája / van neki fényes aranyból, csillog, s el nem enyészik.” Homérosz: *Iliász*, XIII. ének, 20–22. sor (Devecseri Gábor ford.). (A lábjegyzetek a fordító megjegyzései.)

a lány természetes sápadtságát. De hagyjuk most, fiam, a menyasszonyt: hiszen már kezd feltornyosulni a nászúk fölé a hullám, mely most még tengerkéék és áttetsző, de Poszeidón hamarosan bíborszínűre festi majd.

Olümposz portréja

Kinek fuvolázol, Olümposz?² S mi szükség van zenére ezen az elhagyatott helyen? Nincs itt sem egy juhásztor, sem egy kecskepásztor, nem hallgatják fuvoládat a nimfák sem, akik szépen tudnak táncolni a zenére. Azt sem értem, mi örömet lelsz a forrásvízben, amelyre rálátsz onnan a szikláról. Mi közöd neked hozzá? Hiszen nem neked csörgedez, nem kíséri dalával a zenéd, nem is mérjük ki veled a napodat,³ hiszen azt szeretnénk, ha fuvolázásod az éjszakába nyúlna. Ha pedig a szépségedről akarsz meggyőződni, akkor ne a vizet figyeld: mi ugyanis részletesebben felsorolunk mindent, ami gyönyörű rajtad.

Villámló a szemed, tüzes sugarakat lövell a fuvola irányába, szemöldököd íve kifejezi fuvolajátékod értelmét, az arcod mintha remegne s táncolna a dallamra, pedig nem fújja fel a levegő, hiszen az a fuvolába áramlik. A hajad nem ápolatlan, de nem is simul a fedre fényesen, mint a városi ifjaknak, hanem száraz és felborzolódt; cseppet sem száraz viszont a rajta lévő szúrós és zöldellő fenyőágakból font koszorú. Csodaszép ez a koszorú, s jól illik egy ilyen szép ifjúhoz: a virágok nyílnak csak a hajadonok számára, ékesítse csak a nőket piros színük. Mellkasodat, úgy hiszem, nem csak a levegő duzzasztja, hanem a zenei ihlet s a fuvolajáték átérzése is.

Eddig látszódsz csak a víztükörben, ahogy fölé hajolsz a szikláról. Ha egész alakod látszódná, az alsó testedet akkor sem mutatná rendesen, a víz ugyanis csak felületesen tükrözi vissza a dolgokat, megrövidíti ugyanis azt, ami hosszú. S hogy a tükörképed hullámzik benne, azt talán a fuvola okozza, hiszen a fújás ereje egészen a forrásig elhat, de lehet, hogy mindennek Zephürosz az oka: ő ad levegőt neked, hogy a fuvolába fújhass,

2 Olümposz mítikus zenész, Marszüász tanítványa és fiúszeretője.

3 Utalás a víziórára, a klepszidrára.

a fuvolának, hogy szólhasson, s a forrásvíznek, hogy a fuvolaszóra megremegjen.

Csendélet fügékekkel

Fügét szedni nagy öröm, s ezek mellett sem mehetünk el szó nélkül. Sötét, lédús fügek vannak itt a képen szőlőlevelekre halmozva. A festő repedéseket rajzolt a héjukra: némelyik csak egy kis résen át ereszt mézédés levet, némelyik viszont annyira érett, hogy kettéhasadt. A közelükben egy ág hever, bizonyára nem céltalanul és minden haszon nélkül: árnyékban tartja a fügéket, melyek között vannak zsengek és éretlenek, de vannak fonnyadtak és túlértek is, ez utóbbiak közül némelyik már rothadásnak indult, s fényes nedv folyik ki belőle. Az ág tetején egy veréb ül, s csőrével kivájja a legédesebbnek látszó fügéket.

A talaj dióval van borítva, némelyik már kiszabadult a burokból, némelyik még egészen a külső burokban, s olyan is akadt, amelynek a külső burka már kezdett felhasadozni. Nézd, ott meg körték körtére, almák almára halmozva, rakásba vagy tízesével: csupa illatos és aranszínű gyümölcs. A pirosakra azt mondanád, hogy nem kívülről került rájuk ez a pír, hanem belőlük fakadt.

Ott vannak a cseresznyefa ajándékai is, s fürtökben, kosárba rakva a szőlő, a kosarat pedig nem más fából fonták, hanem magából a szőlővesszőből. S ha látod az összefonódó venyigéket, a róluk lecsüngő szőlőfürtöket, az egyenként, aprólékosan kidolgozott szőlőszemeket, biztosan Dionüszoszt dicsőítéd majd, „szőlőadó fenségnek”⁴ nevezéd. Azt hinné az ember, hogy ezek a festett fürtök megehetőek és igazi bortól duzzadók.

S mindezek között a legédesebb: fügefaleveleken sárga méz, még bezárva a lépbe, de már folya is ki belőle, amint valaki hozzáér. Egy másik levélen friss sajt, épphogy csak megszilárdult, még reszkető. Hűtőedényekben tej, amely nemcsak hogy fehér, hanem még csillogó is: fénylik ugyanis a felszínén úszó tejszintől.

POLGÁR Anikó fordítása

4 Arisztophánész: *A béke*, 520. sor (Arany János ford.).